

עבודת ה' לאור מסכת אבות- פרק חמישי

משנה מסכת אבות פרק ה משנה א'

בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לצדיקים שמקימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות:

רע"ב על מסכת אבות פרק ה משנה א

בעשרה מאמרות - תשעה ויאמר. ובראשית נמי מאמר הוא דכתיב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו: שמאבדין את העולם - שכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו אבד עולם מלא. והרשעים שבעונם מאבדים את נפשם כאילו מאבדים את העולם. כך מצאתי. ולי נראה שמאבדין את העולם ממש. שמכריעים את כל העולם כולו לכף חובה. ונמצא העולם אבד בשבילם: שנברא בעשרה מאמרות - ואינו דומה המאבד מלאכה שהיא נעשית ביום אחד למלאכה שהיא נעשית בהרבה ימים:

משנה מסכת סנהדרין פרק ד

לפיכך נברא אדם יחידי, ללמדך, שכל המאבד נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאלו אבד עולם מלא. וכל המקיים נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאלו קיים עולם מלא. ומפני שלום הבריות, שלא יאמר אדם לחברו אבא גדול מאביך. ושלא יהו מינין אומרים, הרבה רשיות בשמים. ולהגיד גדלתו של הקדוש ברוך הוא, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכלן דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחברו. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר, בשבילי נברא העולם:

ספר רוח חיים על אבות - פרק ה משנה א / רבי חיים מוולוז'ין

בעשרה מאמרות כו' להפרע כו' וליתן שכר כו'. והנה הגם שמי יבוא אחר המלך לחקור את אשר כבר עשה להתבונן טעם רצון הבורא יתברך שמו בבריאתו. אך רשות לנו להתבונן במה שכבר בא.

ובהיות שהאדם כלול מכל העולמות הרי הכל תלוי באמת באדם. ואל יאמר הסר מאת ה', הן אני עץ יבש ואם אצדק מה אפעל ואם ארשע מה אקלקל. אמנם כן האדם הוא כמרכז הנקודה אשר עם קוטנה קוי כל הקצות נמשכות אחריה ובמוט הנקודה במעט ניכר בהעגול אלף פעמים ככה. כן האדם בכל ענין טוב שעושה מתיש כח הרע מגופו ועל ידי כך מתמעט הרע בעולם הזה ובכל העולמות ונעשים מתוקנים. וכן להיפך חס ושלום פוגם כולם ומוסיף בהם את הרע. (ועיין בארוכה הנמצא בנפש החיים שער א ויעו"ש).

זוהי מה שאמר הקב"ה (בראשית א, כו), נעשה אדם. רצה לומר כולנו נעשה וניתן בו כח מכולנו. ואחר בריאתו נאמר (שם ב, ז), ויהי האדם לנפש חיה. ולכאורה על פי המשך הכתוב היה צריך לומר באדם ולא האדם והתרגום באמת תרגם והות באדם לרוח ממללא. אבל רמז רמזה לנו התורה. כי על ידי הנפש אדם, נעשה האדם נפש לכולם ונשמה לכולם כי בעמדה תרפינה ובהתנועה יתנועעו. וזהו שכתוב ויהי האדם לנפש חיה לכל העולמות והוא נגדם בערך נשמה והם אצלו כגוף. ולכן הפגם גדול כי לא את גופו לבד הוא מזיק רק למעלה פוגם:

ועתה שיתו לבכם לחילה וחילו ברעדה אם אמור יאמר לאיש אף לרשע גדול מה עצמו מעשיך וחטאיך ורבו למעלה ראש מחטאי טיטוס ונבוכדנצר הלא יבער כאש חמתו על הבזיון. ובאמת אם נבין הנה כן הוא אתנו כי פגם כל איש פוגם במקום גבוה מאוד. וטיטוס ונבוכדנצר לא הגיע מחטאיהם פגם למעלה. כי אף שהרסו וקעקעו בירה של מטה עם כל זה לא נפגם בית המקדש של מעלה כי אם בחטאינו ועל ידי כך יכלו גם המה להחריב גם בית המקדש של מטה המכוון נגדו.

אבל באמת הלא האדם בעצמו מקודש כלול מכל העולמות ומקודש מהם והלב מקודש יותר דומה לקודש קדשים. וכן על ידי התשובה מתקנים כל העולמות. וכמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (יומא פו.) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד.

ספר בעל שם טוב על התורה - פרשת תולדות

ט. הריב"ש ז"ל אמר פירוש הגמרא יצאה בת קול ואמרה כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, דהצדיק הוא כמו שביל וצינור הממשיך נזלים, כן הוא על ידי מעשיו הקדושים ממשיך השפעות טובות לעולם, וכמו שהצינור אינו נהנה במה שעובר עליו, כן הצדיק אין רצונו וחפצו כי אם להשפיע לכל באי העולם, וזהו הבת קול כל העולם ניזון בשבילי, פירוש, בצינור שעושה חנינא בני, והוא כמו השביל, והצינור שאין חפץ בטובת עצמו, ומסתפק במועט ודי לו בקב חרובין וכו' ודפח"ח:

ספר מדרש שמואל על אבות - פרק חמישי משנה א

ותירץ ואמר אלא להפרע מן הרשעים וכו' וליתן שכר טוב לצדיקים וכו' וזה כי בהיות כי כל תכלית בריאת העולם היה להשכיר ולהעניש לנשמות אשר עד עתה משולחן גבוה קא זכו במתנת חנם ורצה השי"ת להביאם בזה העולם הגשמי והממולא מתאוות גופניות ואז אם האדם יהיה נאמן לשולחיו בל ישלח יד ליהנות מתענוגי העולם אז יותר לו שכרו כי בשלו הוא זוכה ואם להפך ישוב לו גמולו בראשו ואלו לא היה מתעבה ומתגשם העולם בגשמות הזה לא היה יצר הרע ולא תאוות גשמיות באופן לא היה מקום להשכיר ולהעניש והיו כלם כמלאכים שאין להם שכר ועונש על כן רצה השי"ת שלא יעמוד העולם בבריאת המאמר הראשון שהיה רק בתכלית הדקות והרוחניות רק רצה שיתפשט עוד בעשרה מאמרות אחרות עד שנתגשם בגשמות כאשר הוא ועתה שנברא בעשרה מאמרות ונתגשם יש יצה"ר בעולם לא כן אם היה נשאר ברוחניות אשר היה במאמר הראשון, וכן ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם עם היות שנברא בעשרה מאמרות ונתגשם ונתפשט ויש יצה"ר ואעפ"כ לא התאוה תאוה על כן שכן מרובה:

שפת אמת וארא תרל"ה

מו"ז ז"ל הי' אומר כי עשר מכות נגד עשרה מאמרות ועי"ז באו אח"כ לעשרת הדברות כו'